

Max Frisch
MONTAUK
pripoved

prevedel Vital Klabus

To je odkritosrčna knjiga, bralec, svari te že pri vstopu, da so bili v njej moji nameni samo domači in zasebni in nič več ... Posvetil sem jo osebni uporabi svojih prijateljev in domačih, da bodo v njej spet našli, potem ko me bodo izgubili, nekaj potez mojega načina življenja in mojega duha ... Zakaj ta, ki ga opisujem, sem jaz. Tu boste našli moje hibe, kakršne pač so, in moj prostodušni značaj, kolikor to le dopušča spodobnost med ljudmi ... Tako sem jaz sam, bralec, edina vsebina moje knjige; ni pametno, da uporabljaš svoj prosti čas za tako ničevno in nepomembno stvar. / Bog s teboj, na Montaignu, prvega marca 1580.

Napis, ki obeta razgled čez otok: OVERLOOK. On je predlagal, da bi tu ustavila. Parkirni prostor za vsaj sto vozil, trenutno prazen; njen avto stoji kot edini v rastru, ki je naslikan na asfalt. Dopoldan je. Sončno. Grmičje in gošča okoli praznega parkirnega prostora; razgleda torej nobenega, je pa steza, ki drži skozi goščo, in nista se dolgo posvetovala: steza ju bo pripeljala tja, kjer se odpre razgled. Potem se je ona še enkrat vrnila k avtu. On čaka; čas imata. Ves konec tedna. On stoji in ne ve, kaj v tem trenutku ravno misli ... V Berlinu je zdajle že tri popoldne ... Drugače nerad čaka. Njej je prišlo na misel, da pravzaprav ne potrebuje svoje torbice za ogled Atlantika. Vse skupaj se mu dozdeva nekoliko neverjetno, vendar čez nekaj časa vse vidi kot preprosto resničnost: šum v grmičju, potem njene hlače (izprana svetlo modra barva kajpada) in njene noge na stezi, za mnogimi vejicami in vejami njene precej rdeče lase. Njena pot k avtu se je izplačala: YOUR PIPE. In potem ona spet stopa spredaj; tu in tam se pod prepletanimi vejami skloni in on se skloni pod istimi vejami, ko gre ona že spet pokonci še zmerom skozi goščavo. To

je nekakšna steza, ne zmerom razločna, zaraščena steza. Najprej je šel spredaj on: kot mož, ki se tu spozna prav tako slabo kot ona. Na nekem mestu močviren jarek, kjer ji je moral pomagati, in odtlej gre ona spredaj. Tako mu je ljubše. Njo to veseli, vidi se ji po lahkotni in urni hoji. Atlantik ne more biti daleč. Visoko gori en sam galeb. Gredoč si on natlači pipo in se čudi, ne da bi hotel vedeti, čému se čudi. Ponekod zadiši po cvetju; kdo bi vedel, kaj tu cveti; kakšne tuje rastline. Zagotovil ji je, da bo kadarkoli spet našel avto, in ona mu očitno zaupa. Da bi si potem prižgal pipo, se mora za hip ustaviti, vetrovno je, potrebnih je pet vžigalic, in ona je šla medtem naprej, tako da je kdaj pa kdaj za hip ne vidi več; kdaj pa kdaj se mu za trenutek zazdi kot nekaj namišljenega ali kot kak daljen spomin: ta pot z mlado žensko. Pravzaprav je tu mnogo stez in marsikaj takega, kar je videti kot steza; zato se je ona ustavila: Kam zdaj? Zemljevid, ki ga je kupil včeraj, leži v avtu; v tej pokrajini bi tudi ne pomagal dosti. Napotita se za soncem. Steza za pogovore to ni. Kadar na kakem mestu ni gošče, zagledaš pokrajino naokoli: ni tuja, četudi še nikoli v svojem življenju ni bil tu. To ni Grčija; čisto drugačno rastlinstvo. Kljub temu misli na Grčijo, potem spet na Sylt. Da ga zmerom obletavajo spomini, ga moti. Zdaj hodita že pol ure. Videti hočeta Atlantik. Nič drugega nimata početi; čas imata. Vrh tega to ni v Bretaniji, kjer je bil zadnjikrat na morju pred letom dni. Enak primorski zrak. Mogoče nosi isto srajco, iste čevlje, oboje leto dni starejše. Ve, kje sta:

MONTAUK

indijansko ime; označuje severno konico Long Islanda, sto deset milj daleč od Manhattna, in navedel bi lahko tudi datum:

11. 5. 1974

Veje ne samo visijo čez stezo, tako da se je treba sklanjati; tu in tam leži tudi kaka suha veja na tleh, takrat jo ona preskoči. Zelo vitka ženska je, nič koščena. Blue-jeans ima zavihane do meč; njena mala zadnjica v tesnih hlačah, ki jih nosi brez pasu, in v stranskem žepu tiči glavnik. Nič večja in nič manjša ni od njega, ampak lahka. Lasje ji segajo do bokov, če jih nosi razpuščene; zdaj jih ima visoko spete, rdeč konjski rep, ki med hojo niha. Ker je treba paziti na stezo, če je to sploh še steza, in ker se on vrh tega ozira naokoli, da bi nemara uganil, kje je najbolje iti naprej, da prideta iz goščave, vidi njeno postavo le od časa do časa; njena svetla bluza v soncu, tudi njeni lasje se zdijo zdaj v soncu svetli. Večkrat gre le še za preudarek, ali bi šla naprej; steze ni. Včasih naredi ona velik korak, da stopi na kak kamen ali na štor; njene dolge noge, a njen korak malo prevelik, tako da se njeno telo ne zavihti kvišku brez truda. To bi napravila tudi, če bi bila sama: ta rezki gib z glavo, zato da si vrže konjski rep za ramena. Zmerom bolj dvomljivo se zdi, ali bosta prišla na obalo. Vendar gresta naprej. Potem je nekaj časa spet videti, kot da stopa ona po vrvi, kot da postavlja nogo pred nogo kot vrhovodka in ji gornje telo gibčno išče in zmerom znova najde ravnotežje. Še zmerom pokrajina ne dela vtisa sipine; na nebu ni nobenega galeba. Enkrat se ona ustavi, da si zaviha rokave bluze; tu v kotanji je vroče; z morja ne piha. Kadar stojita

drug poleg drugega kakor zdajle: nenavadna navzočnost v dvoje. On opazi, da ima obe svoji roki v hlačnih žepih, hladno pipo v ustih. Njen obraz: ni ga pozabil, vendar nosi ona tista velika temna očala in njenih oči ni videti. Njene ustnice čez dan ozke, večkrat posmehljive.

HOW DID I ENCOURAGE YOU?

vprašala ni zdaj, temveč včeraj med vožnjo sèm; očitno se ji zdi čudno, kot se zdi čudno njemu, kadar stoji, kakor zdaj, poleg nje.

WHEN DID I ENCOURAGE YOU?

Letalo si je plačal za torek.

Sprva sem mislil, da je običajno vilinsko bitje s kame-ro, kakršno se ob takšnih priložnostih tudi pojavi, na vsem lepem počepne in fotografira, izrazi željo, kako naj se človek usede, in vsakokrat, ko končno pozabiš nanj, spet fotografira, enkrat, dvakrat, trikrat, štirikrat. Ta pa nima kamere. Samo sedi zraven in molči, ne moti, medtem ko možak od nekega klavnega časopisa celo uro sprašuje: HAVE YOU BEEN IN THIS COUNTRY BEFORE itd. Intervju, zadevajoč osebo. ARE YOU MARRIED, WHERE IN EUROPE ARE YOU LIVING, DO YOU HAVE CHILDREN itd., vse to zdaj ve tudi ona, ta mlada ženska. Enkrat sname telefonsko slušalko, ker ravno sedi poleg aparata, in kar najbolje uredi zadevo; zahvalim se ji. WHAT ARE YOU GOING TO WRITE NEXT, PLAY OR NOVEL OR ANOTHER DIARY? Obide me dobra volja, ker je to zmerom zadnje vprašanje, vsaj predzadnje. Ameriški javnosti povem: življenje je dolgočasno, samo še

kadar pišem, kaj izkusim. Pravzaprav to ni dovtip; on se kljub temu zasmеje. Ona se ne. Ko ji pozneje poddržim belkasto kosmato jopo, iz vljudnosti ponovno povprašam po njenem imenu. LYNN, reče ona, kot da potrebujem samo osebno ime. Njeni dolgi razpuščeni lasje: z njimi je nekoliko težavno pri oblačenju jope in jaz pri tem ne morem pomagati, moji roki se to ne spodobi. Eno vprašanje še, zadnje: DO YOU CONSIDER YOURSELF A DOOMED MAN? Pozneje ugotovim, da je pozabila svoje cigarete, svoj vžigalnik. Za dva tedna obleži pod svetilko, cenen zelen vžigalnik.

Kaj imam tukaj zares opraviti?

Brez plašča lahko hodiš okoli; prihod v snežnem viharju, a kmalu zatem je spet nastala pomlad ... Žensko jetnišnico na vogalu, visoko klado iz rjave opeke, so podrli; zdaj je tu peščen prostor, obdan z žično ograjo, golobi grulijo za njo, vendar jo lahko kadarkoli preletijo. Drugače se je v dveh letih malo spremenilo. Drevesca na Deveti ulici, ki so jih svoj čas posadili, so slej ko prej tanka in borna; zelenijo pa. (Koliko poguma je v klorofilu!) V drugstoru, kjer spet zajtrkujem, streže še isto moštvo. Rumeni taksi-ji, črne bleščče se vreče za smeti ob ulici, sirena rdečega gasilskega avtomobila. V hotelu so spoznali staro stranko: DID YOU HAVE A GOOD TIME? Soba ni ista kot pred dvema letoma, notri pa je vse natanko enako: nizka miza z marmorjem, na katero lahko položiš noge, rumeni stoječi svetilki, rumeni posteljni odeji, podolžna preproga zelena, zofa v barvi gnojnice in dva neudobna naslanjača v isti barvi, domače šumenje klimatske naprave, ki pa jo je mogoče izklopiti; deloma se dasta obe smični okni odpreti, njuna trhla okvira se dasta potegniti kvišku, šipe so

zmerom umazane. Nizki zidec teh oken; človek se mora paziti, kadar hoče pogledati dol na ulično križišče; le v sanjah se posreči let z lastno močjo.

MAY I INTRODUCE YOU

potem preslišim imena ali jih takoj pozabim, stojim in odgovarjam in ne vem zmerom, komu sem odgovoril. Zakaj to delamo. Mora biti (méni založba) za knjigo –

LYNN

lahko bi jo poklical po telefonu s kako poklicno pretvezo. Morebiti kaka večerja; kadar mi kaka ženska ugaja, se zdim sam sebi predrzen.

HUDSON:

nekaj tolstih galebov na pomolu, snidenje z oljnatim odsevom v vodi. Ostarel parnik je še zmerom zasidran tu; verige z bradami iz halog. Enkrat helikopter. Vetrovno je; črna voda pljuska ob pomol, katerega les je bil trhel že pred dvema letoma. Velika bela tovorna ladja, ki bo najbrž naslednji dan odplula, leži mirno in negibno, STATENDAM, holandska zastava v vetru. Zadaj stara nadzemna cesta, ki jo trenutno popravljajo. Mali mračni bar, kjer ljudje igrajo biljard, je tudi še tukaj; BLUE RIBBON, svetlobni napis rdeč kakor limonada v mraku. Na zahodu se ravnokar dogaja sluzav sončni zahod; pred njim dolga črna tovorna ladja. Nekaj ljudi na pomolu, postopajo kakor jaz. Mlad črnc s kolesom vozi slalom. Dvojica, ki sedi objeta na najskrajnejši deski kot senčni obris. Neki starec s psom.

Neki drug pes brez gospodarja. Dolge debele vrvi iz kono-
plje. Konzerva od piva, ki se v vetru začne kotaliti.

AMERICAN ACADEMY OF ARTS AND LETTERS:

vstanem in se zahvalim.

MUSEUM OF MODERN ART:

izmaknem se umetnosti in sedim v nasadu ob poslopju
celo dopoldne. Mogoče se me umetnost nič ne tiče, kadar
sem sam. Uživam, ko sedim tukaj pod temi nekaj drevesi.
V tem nasadu (Moore, Picasso, Calder itd.) sedim že dvaj-
set let in še dlje:

1951

1956

1963

1970

1971

1972

12

13

Spotoma spet enkrat občutek, kot da je telo postalo
lažje, čisto lahko, kot da se je zmanjšala težnost med dolgo
hojo: vse, kar spoznam, se zdi tudi izvedljivo, tisto moram
ne samo izgovoriti, temveč storiti.

CENTRAL PARK:

neka zanesljiva oseba me je poučila, da te znamenite ve-
verice sploh niso veverice, temveč drevesne podgane. Prej
so tu še bile veverice. Drevesne podgane niso rdečkaste
kakor veverice, vendar nič manj ljubke. Cele minute jih

lahko gledaš iz bližine, tako zaupljive so drevesne podgane. Razlika nasproti vevericam je predvsem v tem, da uničujejo veverice.

WHITE HORSE:

pisatelj se boji čustev, ki niso primerna za objavo; potem čaka na svojo ironijo; ob svojih zaznavah se vprašuje, ali bi bile vredne opisa, in nerad doživi kaj takega, česar nikakor ne more izraziti z besedami. Ta pisateljeva poklicna bolezen naredi marsikoga za pijanca.

SANITATION:

še zmerom se prebujam veliko prezgodaj. Preden se začne delavnik, vodijo ljudje svoje pse in psičke po ulicah, se držijo za vrvico, medtem ko živali ščijejo ali serjejo. Ena pasja ura zjutraj, ena pasja ura zvečer. Je pač treba paziti na to, kam stopiš. Navezani so na svoje pse in psičke, to se vidi, potrebni so ljubezni, tukajšnji ljudje, pustijo se vleči od ene do druge dišavne znamke in čakajo prav nič nepotrpežljivo, tudi kadar dežuje. Edinole mimo rdeče semaforske luči se ne pustijo odvreči na vrvici in se upirajo, dokler ni luč spet zelena. Posrana četrtr. Nekateri imajo več kot samo enega psa. Četrtr, ki silno potrebuje ljubezni. Beli avto s krožno metlo nikoli ne ulovi vsega; kak ostanek ostane zmerom.

LONG DISTANCE:

Jok ženske po telefonu me naredi neobgljenega, popolnoma neobgljenega; nezmožnost, da bi jo prijel za zapestje – pa tudi to ne bi ničesar spremenilo.

FIFTH AVENUE HOTEL:

Preproga v sobi se zdi podnevi (brez sija rumenih svetilk) prej modra, ne zelena. Trenutno leži na njej sonce, vegast pravokotnik, vendar je zrak okoli nog hladen. Bral sem in razmišljal, kaj tu berem: na lepem ta spomin kože: POMLAD, DA, TI SI TO! namreč s soncem na tej preprogi, ki jo poznam; nekoč sem jo ljubil. TEBE SEM ZASLIŠAL! Naenkrat ne pomaga nobeno berilo (FICTION) proti temu spominu kože; to je predvsem od hladu okoli nog nad nogavicami; skozi odprto okno ne prihaja ptičje petje, temveč hrum velemestnega prometa, čisto določen: kadar odpeljejo busi ob zeleni luči na vogalu FIFTH AVENUE / 9TH STREET. Spet položim noge v čevljih na nizko mizo in jem orehe iz dlani.

MY GREATEST FEAR: REPETITION

Ameriška študentka iz Yala ne postavlja običajnih vprašanj sekundarne literature; sprašuje: Ali mar Stiller zares hoče, da bi bila Julika odrešena, ali pa mu gre v prvi vrsti za to, da bi bil njen rešitelj?

WASHINGTON SQUARE

šahisti za javnimi kamnitimi mizicami s šahovnicami, ki so odporne proti vremenu, nad njimi zelenje s ptičjim žvrgolenjem. Večkrat za dolgo časa obstanem in stojim, a zmerom samo stojim; usedem se ne. Danes me je nekdo povprašal, neki črnc, ali sem za eno partijo. Ni zelo dober igralec, kot sem opazil prej, in kljub temu si po tlej ne upam. Si ne morem privoščiti nobenih porazov? Ali

nobene zmage? Ker ničesar ne prinese; nasprotno, pozneje zazija zavest, da mi je doma spodletelo –

COMMERCE STREET 15

v nobenem prejšnjem bivališču ne bi hotel stanovati še enkrat, tudi ne v tej prijazni hiši. Ena soba v vsakem nadstropju. V prizemlju popolna kuhinja in jedilni kot, kjer se počutiš kot v kakšni kajuti, tudi podnevi s svetlobo svetilke; skozi okenca se ne vidijo razpenjeni morski valovi, temveč sneg na pločniku, noge mimoidočih v snegu in brozgi, hitreje noge psov. Prav na vrhu v hiši, kjer sem poskusil delati, se večinoma vse trese; trušč težkih tovarnjakov s težkimi priklopniki se začne dolgo pred jutranjim svitom, in kadar to potihne, ker morajo čakati eno minuto pred semaforjem, se razlega drugi trušč podzemске. Kljub temu se mi dozdeva, da je v hiši tiho; tihota, kakor da sem gluhi. Tiho brnenje v hladilniku, moji koraki, šum, ko obračam liste časopisa. Slišim, ko pade pošta skozi režo v vratih, ko kdo vtakne ključ v ključavnico hišnih vrat in ga obrne. Sem bil gluhi? Slišim, kar mi kdo reče, in to verjamem. Ploščo s pristnim bučanjem morja (zato da se ne sliši hrup z ulice) sem tudi slišal; prijazno darilo –

Slišali smo, kako bere Neruda.

VIA MARGUTTA:

to je od toplega zraka, od svetlobe: na lepem sem v Rimu. Samo arhitektonska kulisa ne spada zraven, to vidim. Nimam pojma, kaj naj bi delal v Rimu; sem samo ravno v Rimu za nekaj časa –

GOETHE HOUSE:

uspešen človek bi bil lahko videti kakor mrož, ženske se ne samo ukvarjajo z njim, temveč razvijajo, ne da bi to zahtevali od njih, svoj čar skoraj brez zadržka. Šele na ulici, brezimen v gneči, se občutim spet docela kakor mrož.

EIGHT STREET BOOKSTORE:

da lahko opolnoči še stojiš v knjigarni ... kupil sem malega rumenega langenscheidta in potem si, kadar pogledam vanj, skoraj vsakokrat osramotim spomin; nekoč si to namreč že vedel:

SENSIBLE / SENSITIVE / SENSUAL

Sporočilo, da je v Zürichu umrl Konrad Farner, preberem v dvigalu, ne da bi zato zamudil svoje nadstropje. Konradu Farnerju je ostalo z mnogim prizaneseno. Množijo se mrtvi kot prijateljski krog.

OLIVETTI LETTERA

ne morem drugače, kupil sem majhen pisalni stroj brez literarnega namena. (Literarna pripoved, ki se dogaja v Tessinu, se je četrtič ponesrečila; pripovedovalčevo gledišče ne pripriča.) Ta obsedenost, da tipkaš stavke –

PRO MEMORIA

neki francoski plemič na poti h giljotini zaprosi za papir in pero, da bi si nekaj zabeležil, in dovolijo mu. Saj bi

lahko zabeležko uničili, če se na koga obrača. Pa ni tako. To je zabeležka docela zanj samega: pro memoria.

Kar imam opraviti v New Yorku, bi bilo v Zürichu ali v Berlinu tudi še treba opraviti. V Berzoni (Tessin) je že storjeno, mislim. V Rimu? Onesnaženost okolja s čustvi, ki niso več uporabna – nekaj gnilega, ker tega nikoli nisem izrekel ali nikoli odslovil dovolj pošteno, ne zavestno. Čas bo. Predvčerajšnje sanje: da naj bi me usmrtili naslednjo sredo, in ne razumem, zakaj naslednjo sredo, zdrav sem, ta samovoljna odredba nekih oblasti, ki jim sploh ni jasno, sicer pa oblasti brez naslova; nobene možnosti, da bi vložil priziv.

Druge sanje:

šušljajo. Kdo? Krsta mojega očeta da je počila, tega nisem vedel, a to razumem. Še ponorel bom, tako je tesno. Dajo mi nekaj sladkega, s čimer potolažijo otroke. Mimo-idoči. Naenkrat ne sprevidim, čemu naj se uležem v krsto. Oni so se že vkrcali na nekakšno ladjico, vsi v črnem, stojijo v tej ladjici z dolgimi vesli. Züriško jezero. Nihče mi ne brani, tečem, ob ograji najdem dolg drog za reševanje, ki se da za silo uporabiti kot veslo; le da gre stežka, ker drog nima lopate. Ampak jim bom že pokazal. Ne morem se spomniti, na čem stojim; nekakšen splav, deska? Stojim in veslam vštric z njimi. Nekdo mi je izdal, kam veslajo. Ko sem jih slednjič dohitel in zdaj veslam zraven njihove ladjice, me ne nagovorijo; slišim, o čem se menijo. Nič vam ni treba šušljati! Saj tudi sploh ne šušljajo; zdaj se mu bodo pljuča raztrgala, govorijo. Zanje ni dvoma, da je z menoj konec. Še tega je manjkalo, da veslam. Mislili so si, da mi je tako laže, da ne delam težav, da se ne branim. Vse

ostane, kot je bilo: veslamo k pogrebu. Tega pa ne sprevidim, ker zmorem, kakor vidite, veslati. Zdaj ne govorijo več z menoj; mudi se.

TRATTORIA DA ALFREDO

priznam, da te gostilnice nisem odkril po naključju; iskal sem jo, kakor da je treba priti sem po neko čustvo: A CAUSE D'UNE FEMME. Nočem, da bi me tu spoznali, in stojim samo tako dolgo, dokler ni pipa prižgana; neki mimoidoči, ki ni tu ničesar izgubil. Občutek sramu, da tu stojim dve leti pozneje; čakanje na zeleno luč. Sicer sem videl gostilnico le od zunaj; stole na mizicah. Ker je zgodnji dopoldan. Da bi prepoznal notranjščino, bi moral podržati obraz čisto blizu odsevajoče okenske šipe, z obema rokama kot plašnice, da bi videl skozi odsev. Tega nisem storil. Prestrašil sem se, ko sem v šipi zagledal svojo postavo. Brž ko je potem spet zelena luč, vem: Naravna zgodba. Ali bi bil mar streljal? Vsekakor sem zdaj pozabil, kam sem pravzaprav hotel iti, vendar grem. Brez plašča. Hladno je, pomlad kot tedaj, jasen moder dopoldan z vetrom z morja. Medtem ko hodim, natanko berem vsako reklamo, čeprav bi imel delati kaj drugega.

18

19

RESNICO JE OD ČLOVEKA MOGOČE ZAHTEVATI

ona ne more trpeti tega stavka. Citat. Po njenem je to kič. Le kaj je to resnica! Prepirla sva se o tem, kaj je kič.

MY LIFE AS A MAN

se imenuje nova knjiga, ki jo je prinesel Philip Roth večraj v hotel. Kako to, da bi si pomišljal ob nemškem naslovu:

Mein Leben als Mann? Rad bi vedel, kaj zvem, ko pišem pod silo umetnosti, o svojem življenju kot moški.

GIACOMETTI:

njegova razstava v tem nemogočem muzeju s spiralnim privozom; otvoritev za krog izbranih povablencev, tisoč smokingov in dame v dolgih oblekah; zraven njegov nenaravno veliki fotoportret: ta obraz! ... Kdo ali kaj podeli dostojanstvo? Deloma naredijo to dela. Si kdo podeli dostojanstvo sam? Tudi tisti, ki mu je spodletelo, lahko ima dostojanstvo. Na podlagi česa? Dostojanstvo še ne pomeni slave. Poznam ljudi, ki so zaživa izgubili svojo slavo; dostojanstvo jim je ostalo. Dostojanstvo ni blišč zmagovalca. Kako se razodeva dostojanstvo? Srečal sem slavne in druge; Giacomettija nisem srečal nikoli. Srečanje z dostojanstvenimi ljudmi (ni potrebno, da so z iste fakultete) opogumi na nenavaden način; ne pomagajo si s pohvalo, da te opogumijo. Podeljujejo dostojanstvo, pa naj pritrjujejo ali ugovarjajo; še ko se prepirajo, pričakujejo dostojanstvo. Takšno pričakovanje se kajpada lahko razočara. Pri dostojanstvenih ljudeh obstoji pričakovanje dostojanstva ne kar na slepo, temveč neodvisno od uspeha ali neuspeha; oni sami postavljajo merila. To jih označuje zanesljiveje kot njihova dela, ki jih drugi v mnogih primerih pač ne morejo presoјati. Njihovo dostojanstvo osvetli tisto, kar naredijo. Niso zmerom prijazni; le da se ne pustijo motiti v svojem pričakovanju, kadar se kdo včasih vede neustrezno svojemu dostojanstvu. Dvome o samem sebi, ki jim jih navedeš, jemljejo resno, ne dajo pa se preslepiti samoobtoževanju kakor drugi, ki nehotе zmanjšajo svoje pričakovanje, brž ko jih kdo brez mere zasuje s svojimi

problemi, in postanejo milostni na način, ki jemlje vse za številko premajhno, to pa čisto vse.

ERINIJE

ne trgajo te, samo stojijo na kdove katerem vogalu: Tu zgoraj, v tretjem nadstropju, si nekoč stanoval, WAYERLEY PLACE / CHRISTOPHER STREET, pred triindvajsetimi leti. Kot da tega ne vem! Ne ozrem se niti kvišku po pročelju, vidim samo, da je v pritličju druga prodajalna; takrat trgovina z živili, borna, imel sem na voljo nad 200 dolarjev na mesec, stanovanje je stalo 100 dolarjev na mesec, enkrat mi je padel cvetlični lonc z okenske police in ni nikogar zadel.

Kje me bodo zgrabile Erinije?

V novejšem času imamo za to spoznavno besedo: napadi. Vsakokrat jo to prestraši, vem, in popolnoma nerazumljivo je zanjo. Partnerju pri tem telesno prav nič ne grozi; ona se moti, če se boji tega; niti najmanjše skušnjave ni za kaj takega. Če bi že bil nasilen, bi bil nasilen proti samemu sebi: zato da bi se izrazil. Mislim, da razumem, da mislim, da spoznavam; to pa kajpada brezobzirno, spočetka skorajda hladnokrvno, brez ozira nase ali na kogarkoli. Ne kričim, spočetka vsekakor ne; seveda se potem ne da govoriti z menoj, četudi nekaj časa poslušam. Resnica, ki jo poskušam izraziti, ki jo v tem trenutku spoznavam, je redkokdaj oprostilna sodba zame. Vse skupaj lahko izvira iz nepomembnih malenkosti; skoraj smešno je sploh omeniti takšno malenkost. Jaz jo vidim kot znamenje, zato ne kot malenkost; kot znamenje, ki je zame tako nedvoumno, da komaj prenesem vsako drugačno razlago, nedolžne

razlage pa še celo ne. Nobenih očitkov, ne, govorim samo o spoznanjih. Tako se dozdeva meni. V mojem govoru (monologu) je nekaj smrtonosnega; ne iz sovraštva. Kaj naj napravi partner? Razume naj, česar nisem mogel izraziti; strinja naj se. Ne prenesem sam sebe. Potem se ne morem zbuditi, kot se človek lahko zbudi iz sanj, kadar so neznosne. Kakor vidim to stvar v tem trenutku, tako pač je, resnično in tako in ne drugače, in čutim se pripravljenega. Na kaj? Potem se ponavljam, vem. Ni mogoče nazaj v razum; razumnost me žali, ponižuje me, razvname tudi še jezo. Pa vendar sem začel tako hladnokrvno; kar sem imel v mislih, ni očitek, temveč je pomembnejše: RESNICA, moja. Ko si raztrgam srajco, mislim svojo kožo. Prosim; očitno zveni to čisto drugače; rotim. Pri tem je vse, kar zdaj izrečem, samo še žaljivo. Drugače mi ne pride na misel. V tem trenutku bi rad umrl zato, da bi se lahko enkrat naredil razumljivega, brez zahtevanja. Pozneje se mi zdi škoda moje jeze; nikoli ni zadela gordijskega vozla – moram se tudi še opravičiti.

SWEET'S

to da je najstarejša ribja restavracija v mestu. Klonica ob starem trgu, že več let takšna, da bi jo bilo treba podreti. Kdor zanjo ni slišal, bi tu nikoli ne vstopil. Opoldne komajda dobiš mizo, takrat jedo tu dejavni ljudje z WALL STREETA. Odkar poznam to restavracijo, sem pripeljal vanjo že mnogo prijateljev. Tu ti postrežejo ob ribjih jedilih vseh vrst z ameriškim soternčanom, ki je prvovrsten, in pod nadzemsko cesto vidiš na oni strani lesketanje, EAST RIVER. Tudi Lynn doslej te gostilne ni poznala. Všeč ji je; tukaj sploh ni imenitno. Spet je poskrbela za neki intervju; njena služba. Njeni razpuščeni lasje in očala: povodna vila

in nekoliko bolniška sestra. Poleti se bo odpeljala s svojimi starši v Grčijo, moji dobri nasveti so odveč; GUIDED TOUR. Ker Lynn ni brala nič od tega, kar sem objavil, uživam v tem, da govorim enkrat samo nasprotni stvari: – Politika mi sploh ni nič mar. Pisateljeva odgovornost nasproti družbi in vse tisto čvekanje, resnica je, da pišem, da se izrazim. Pišem zase. Družba, katerakoli že, ni moj gospodar, jaz nisem njen duhovnik ali tudi samo učitelj. Javnost kot partner? Najdem si bolj verodostojne partnerje. Objavljam torej ne zato, ker mislim, da moram javnost poučevati ali spreobračati, temveč zato, ker potrebuješ imaginarno občinstvo, da se sploh spoznaš. V bistvu pa pišem za samega sebe ... Lynn sploh ne ugovarja; vse skupaj zveni prepričljiveje (tudi zame), kot bi človek pričakoval.

YOU ARE A RICH MAN, I AM SURE, BUT THIS IS
A BUSINESS LUNCH, YOU SHOULD NOT PAY FOR
THIS, IT'S JUST SILLY

22

23

Nedavno (ampak to je tudi že bilo pred leti) sem ga v Zürichu po naključju videl od daleč na ulici (Limmatsko nabrežje); zdaj težkega moža. Skupaj sva hodila na gimnazijo v Zürichu. Ali me je prav tako spoznal, nimam pojma; ni se obrnil in prizadelo me je, da nisem takoj stopil za njim, temveč sem kratko malo obstal. Tako sem ga videl samo še od zadaj. Brez klobuka. Njegova široka ramena; zelo velik je. V gneči ga ne zamenjaš, in saj sem ga ravnokar videl od spredaj. Strmel je naravnost predse, očitno potopljen v misli; zdaj je gledal dol na asfalt, kot da me je tudi spoznal. On ve in jaz vem, kaj je storil zame. Niti čez cesto nisem poklical, da bi se obrnil. Kaj naj bi W. z mojo hvaležnostjo, ki mu jo do smrti dolgujem? In vrh tega vem, da navsezadnje temu človeku nisem kos. V razredu je bil

zmerom prvi, ne stremuh; bil je inteligentnejši od drugih, ne da bi bil mogel brezbrizno gledati na to, da je inteligentnejši, in tako je bil tudi vesten; bilo mu je bolj mučno kot ne, kadar so ga učitelji hvalili. Da ne bi veljal za zglednega učenca, je znal biti do učiteljev prav neotesan. Po pouku sem ga spremljal domov in to je bil zame dolg ovinek, a koristen; pri njem sem prvikrat slišal za Nietzscheja, za Oswalda Spenglerja, za Schopenhauerja. Njegovi starši so bili zelo bogati. To pa se je njemu zdelo nepomembno, nikakor ne vzrok za samozavest. Potovanje po svetu na primer, na katero bi bil lahko šel po maturi, zanj ni prišlo v poštev, avto tudi ne; vse površinsko mu je bilo zoprno. Imel je filozofski temperament; čudil sem se, kaj vse lahko mislijo njegovi možgani. Bil je tudi zelo muzikalen, to jaz nisem; cele večere mi je igral plošče Bacha, Mozarta, Antona Brucknerja in drugih, ki jih še nisem poznal niti po imenu; nihče ni popolnoma nemuzikalen, je govoril. Jaz sem pisal za časopise in sem bil ponosen, kadar so te stvari natisnili; zdi se mi, da je bila moja težnja po uveljavljanju prvo, kar ga je razočaralo nad menoj. Moral sem služiti denar, to je seveda razumel, a kar sem pisal, mu je bilo neprijetno. Spodbujal me je, naj rišem. Zdelo se mu je, da v tem pogledu nisem nenadarjen. Tudi njegov smisel za upodabljajočo umetnost je bil nenavaden, ne samo iz knjig; izviral je iz njegove lastne tenkočutnosti. Jaz pa si nisem upal risati, četudi me je vseeno spodbujal, pač pa sem se pri njem naučil, kaj je mogoče videti v slikah. V filozofskem mišljenju me je kmalu preveč prehitel, da bi se mi bilo mogoče spuščati z njim v pogovore; komaj je še povedal, kaj trenutno bere, in mogoče je, da sem imel to ali ono, kar je zapisano pri Sigismundu Freudu, za njegova odkritja, ne da bi me bil on nameraval tako slepiti. Bilo je kratko malo brezplodno navajati vire, ki jih takrat nisem